

Azon az őszön...

Harminc fiatal lány, egész itélőszék. 30 fiatal lány, köztük szőkék, borzas hajú barnák, hamvas arcúak, csinosak és még csinosabbak, karcsúak és kissé molettek, de mindegyik nagyon fontos titkokat sugdos. Persze a hangadó a magabiztosak, köztük a gimnáziumi igazgató lánya, a körje csoportosulók között orvosnak, ügyvédnek féltett csemetéje. A lemaradók, a csöndek, mint jómagam is, az ötgyermekes pedagógus lánya, aki csak arra jó, hogy sügjon a történelemórán, hogy az orosz házi feladatát többen lemásolhassák, hogy a földszinti ablakon kiadhasa a diáksapkát a moziból, randevúból visszaérkezőknek. És titokzatos pletykákat hoznak, ragyogó arccal áradoznak az ügyeletes mozi-sztárról, Gérard Philipe-ről, akibe természetesen az egész osztály szerelmes.

De most valami másról szól a híradás: valaki arról suttog, hogy az egyetemen, az Aud Maxban nagygyűlés lesz szombaton, és ez nagyon fontos. Többen is körülállják a hírhözöt: hol van az az Aud Max, hány óraker lesz a gyűlés? Elhatározzuk, hogy ott találkozzunk szombaton az Ady téri épület előtt.

Néhányan el is jöttek szombat délután, de már tele volt a lépcsős nagyterem. Ott szorongtunk a folyosón, a lépcsőházban, csak hangszórból hallottuk a bent történeteket.

Egy gombostűt sem lehetett leejteni, annyian voltunk. Ott hallottam életemben először, hogy „Le Rákossal! Vesszen Gerő!” Döbbenetes hangulat uralkodott a teremben, szinte szikrázott a levegő. A felét sem értettük a beszédeknek, amiket a joghallgatók meg a rektor mondott, de éreztük, hogy valami nagy-nagy esemény előtt állunk. Olyan követeléseket foglaltak pontokba, amelyeket régóta sérelmeztek az egyetemisták (ezt később tudtam meg), és elhatározták, hogy a pesti egyetemek hallgatóival is megbeszéljük. Néhány programot mi is megértettünk, mint a marxizmusoktatás fakultatívva tételét, március 15-e nemzeti ünneppé nyilvánítását és a Kossuth-címer visszaállítását.

Az érettségi évében voltunk, többnyire erős akarattal és nagy buzgalommal készültünk rá, az aktuális hírekről csak a rádióból értesültünk, nem találták még fel a mobiltelefont (vonalas is alig volt) meg a televíziót sem. Ezúton hallottunk a budapesti tüntetésről is, mindig voltak jól értesültek. Másnap már tanítás sem volt a gimnáziumban, de a friss események szájáról szájraterjedtek.

Persze kíváncsiak voltunk, meg egy kicsit idegesek is, hiszen emlékeztem még a csengőfrászra, amelytől édesanyám rétegett. Az is hétepcsetes titok volt, mi hangzott el az ő iskolájában a pártbi-

zottsági üléseken, hogy menyenyiért kellett békekölcsönt jegyezni, hogy a 2. osztályos tankönyvekben le kellett ragasztani Petőfi Füstbe ment terv című versét, mert fölötte ott díszelget a következő jelmondat: Előre az ötéves terv túlteljesítéséért! Eszembe jutott 1953. március 5-e is, amikor lehajtott fejjel – de csöndesen mosolyogva –, némán állva hallgattuk a nagy generalisszimusz elhunytáról szóló tájékoztatást. Az is rossz emlék volt, hogy karácsonykor a „fenyőfaünnepet” kellett üdvözölnünk az iskolában, mozgalmi dalokat, csasztszúkat énekelve.

Néhány társammal csatlakoztunk a szegedi egyetemistákhoz, figyelemmel követtük a központi egyetemi épület tetején lévő hatalmas vörös csillag leszerelését...

Néhány társammal csatlakoztunk a szegedi egyetemistákhoz, figyelemmel követtük a központi egyetemi épület tetején lévő hatalmas vörös csillag leszerelését, és mi is hangosan ordítottunk, mikor a városháza tornyáról lehajították a csillagot. A menet közeledett a színházhoz, ahol javában folyt az előadás. Egyszer csak megjelent az erkélyen egy színész – talán Bicskey

Károly –, és elszavalta a Nemzeti dalt. Elementáris erővel hatott a vers, a tömeg diadalittasan kiáltotta a refrént. Valami mozgolódás támadt a bejáratnál, a sötétben, a sokaságban álldogálva nem láttuk, mi történik. Többen suttogták, hogy elkészült... egy kép... egy plakát méretű... egy bekeretezett... egy Kossuth-címer, de többen látták, hogy alóla egy Sztálin-portré kandikált ki. Két erős ember tartotta, úgy vonultak tovább a Kossuth Lajos sugárfutón, és közben ütemesen kiabálták, hogy „Kossuth-címer akarunk!” meg azt, hogy „Ha magyar vagy, állj közénk!”

Nem akartam, hogy a nagymamám idegeskedjek miattam – amíg is megszidott és óvott, hogy ne vegyek részt ilyesmi-ben –, ezért hazasiettem. Másnap mégis újra ott voltam. Látam, hogy az emberek a Szechenyi tér felé tartanak, de a Takaréktár utcánál felforlódott a tömeg. Mi csak az Arany János utca torkolatáig jutottunk, mikor katonai vezényszavak, nem sokkal később lövések zaja hatolt el a fülünkig. Sikoltások, rohanó emberek, majd az egyik emeleti ablakból óvatosan leadtak egy diványt. Mészszírről láttuk, hogy egy fiatal embert fektetnek rá, aztán lassan elindult az emberáradat. Elterjedt a hír, hogy meglöttek egy fiatal férfit, talán már meg is halt. Bizony mindannyian féltünk, meglegyintett bennünket a halál szele. Nemsokára a hangosbemondón is közzétették a gyülekezési, kijárási tilalmat, így hazatámasztottunk.

Nagymamám nagyon mér-

ges volt, még a kapukulcsot is eldugta. Nem maradt más megoldásom, a rádió híradásait (néha a Szabad Európa adásait is) próbáltam meghallgatni. Hányszor elmondták, hogy

„Magyarok, tartsatok ki! Jövünk, segíünk!” És hittünk benne! Akkor már a vonatok sem jártak, de a testvéreim – akik akkor már Budapesten laktak

Anyukámmal – egy este, valahogyan teherautón betoptantak. Rémtörténeteket meséltek a pesti eseményekről, az egyetemista nővérem közelről is átélte ezeket. Fülünket a rádióra tapasztottuk, igyekeztünk elcsipni minden hírmorzszát, de hamarosan olyan zajt hallottunk, ami elnyomott minden más hangot. A Tisza-parton dübörögtek végig a szovjet tankok, öt utcával arrébb is félelmetes csikorogással, szakadatlan zakatolással – éjjel-nappal. És mind egy irányba mentek, Pest felé.

Két nap múlva hallottuk a rádióból az azóta számtalanszor ismételt, rettenetes bejelentést Nagy Imre szájából: „Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen... Csapatunk harcban állnak.” Letaglózott mindannyiunkat a hír, összeomlott minden reményünk.

Villámsújtottan térfereg-

tünk. Megpróbáltam folytatni az érettségi tételek kidolgozását, de nehezen tudtam koncentrálni. Nővérem néha kiment az utcára, bánatában tépkedte a kiragasztott plakátokat. Persze kijárási tilalom volt, el is kapták

a rendőrök, de aztán elengedték. Amint elindultak a vonatok, ok visszautaztak Pestre.

Néhány nap múlva újrakezdődött a tanítás. Kihirdették, hogy az orosz helyett lehet németet tanulni, és kivonják a forgalomból a középiskolai történelemtankönyvet. Egyszer csak belépett az osztályunkba az igazgató. Néma vigyázzban álltunk, mikor összefoglalta a sajnálatos eseményeket, rendre intett bennünket, és föltett egy kérdést: megszervezték a Kommunista Ifjúsági Szövetséget (KISZ), ki akar belépni? Egyetlen kéz emelkedett a magasba, a többiek mind gyorsan leültek. Azzal az eggyel azóta sem álltunk szóba. És azóta sem léptem be sem a KISZ-be, sem a pártba. „Jegyes” ember lettem.

Otthon igyekeztem a további érettségi tételeket kidolgozni, és büfelejtől olvasgattam Sienkiewicz csodálatos regényét, de nem jött válasz szorongató kérdéseimre: Quo vadis, domine?

Sáráné Lukátsy Sarolta,
Szeged

